

SCHAKELKLASSEN EN EFFECTIEF LEESONDERWIJS

Dr. Kees Vernooy (CPS)

Den Haag, 15 juni 2006

Michelangelo

'Het grootste gevaar voor de meeste van ons is niet dat ons doel te hoog is en we het daardoor niet zullen halen, maar dat het te laag is en we het halen'.

Het belang van goed leren lezen voor de leerling

- Schoolloopbaan
- Plaats in de maatschappij

Zorgpunten van de inspectie (Van de Grift 2006)

- Onvoldoende afstemming groep 1/2 en 3 m.b.t. taal/lezen (inclusief problematiek kleuterschoolverlenging);
- Onvoldoende omgaan met verschillen in groep 3 en 4 bij lezen. Twee van de drie leerkrachten doen dit niet, hetgeen tot gevolg heeft dat 15% van de kinderen niet goed leert lezen in groep 3 en de leesuitval in groep 4 verdubbelt;
- 25% van de leerlingen verlaat met een groep 6 leesniveau de basisschool;
- 25% van de leerlingen heeft in het 1^e jaar VMBO moeite met het lezen van teksten.

Ander probleem

(Twist e.a., 2004)

Kinderen uit Nederland en de Verenigde Staten hebben de meest negatieve attitude ten opzichte van lezen.

Meer of minder leesproblemen in de periode 1995-2005?

- Commissie Evaluatie Basisonderwijs (1994):
Het grootste probleem is de uitval in **groep 3** tijdens het aanvankelijk lezen:
8 à 9% van de leerlingen;
- Struiksma 2003/Inspectie 2006: uitval in **groep 3** tijdens het leren lezen **15%**

Verklaring zorgelijke gegevens

Niet:

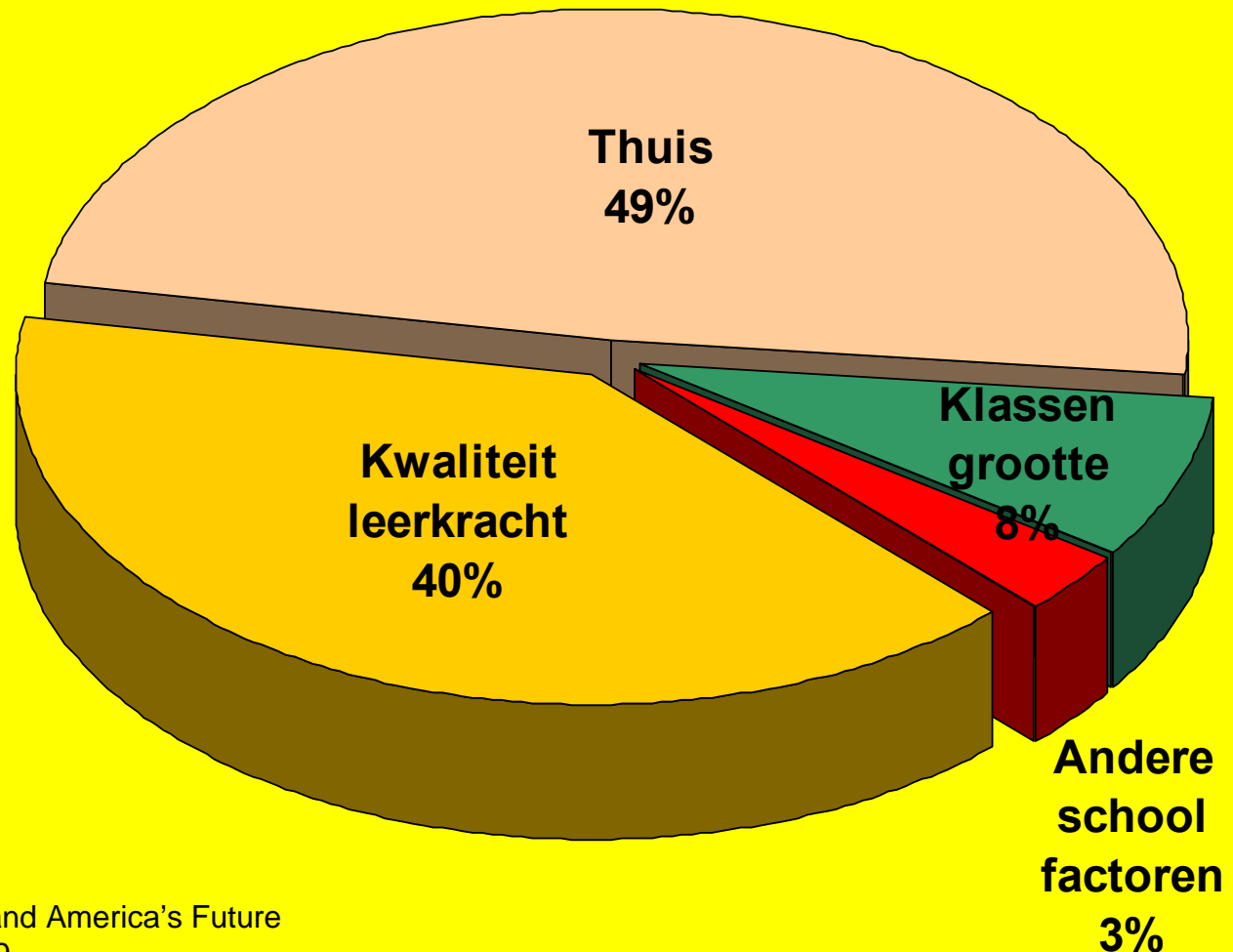
- intelligentie
- sociaal economische achtergrond
- dyslexie

Maar:

- Vooral kwaliteitsproblemen op het gebied van instructie in het onderwijs (Lyon, 2004; Vernooy, 2006)!
- Inspectie (2006): leesprofessionaliteit van de leerkracht.

Invloed van verschillende factoren op de lees- en rekenscores

Het geschatte aandeel van de verklaarde variantie

De grootte van de invloed van de schoolleiding volgens Waters, Marzano & McNulty (2003)

Effectieve schoolleiders zouden een correlatie van .25 of hoger met de leerlingresultaten hebben.

Soms zelfs .50!

Wat doen die schoolleiders?

Harris en Muijs (2002): effectieve schoolleiders oefenen *een indirecte maar krachtige invloed* uit op de effectiviteit van de school en op de leerlingresultaten.

De Nederlandse schoolleiding in internationaal perspectief

Muijs e.a. (2005):

De schoolleiding wijkt in Nederland af van wat hij of zij internationaal doet.

Nederlandse schoolleiders vertonen weinig onderwijskundig leiderschap.

Schoolleiding in Nederland

- Druk met administratie
- Druk met lump sum
- Druk met IPB
- Werkt dikwijls met bedrijfsmatige kwaliteitszorg (top down van karakter)
- Delegeert veel (IB-er, taalcoördinator, adjunct, bouwcoördinatoren)
- Etc.

Leesvaardigheid op het einde van de basisschool

Kinderen moeten minimaal teksten van het
niveau AVI-9

- nauwkeurig,
- vlot en
- met begrip
kunnen lezen

Waarom AVI-9 eind groep 5?

- Neurologische argumenten
- Zelfvertrouwen/motivatie (Matthäuseffect)
- Verschuiving van leren lezen naar lezen om te leren (kennisgebieden)
- Belang van vlot lezen voor de woordenschatontwikkeling

Wat kenmerkt een goede lezer?

- Kan vlot lezen
- Beschikt over een goede woordenschat
- Beheerst een aantal leesstrategieën

GEGEVENS M.B.T. BEGRIJPEND LEZEN

- Een zeer hoge correlatie tussen vlot lezen en begrijpend lezen (.80)
- Een zeer hoge correlatie tussen woordenschat en begrijpend lezen (.80).
- Leesstrategieën doen ertoe. Voorwaarden:
 - vlot kunnen lezen
 - goede woordenschat

Integratie drie dimensies

woordenschat ↘

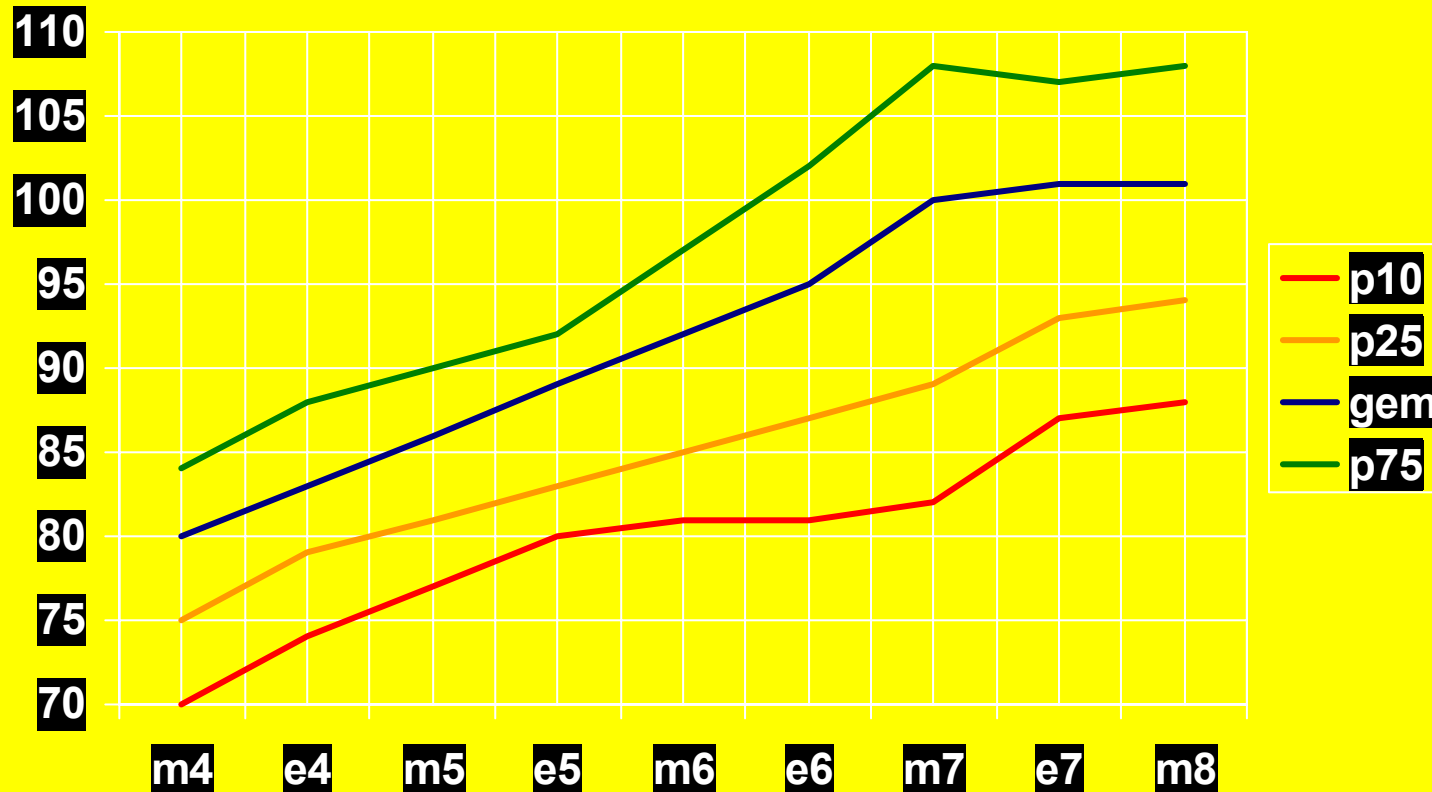

leesstrategieën → kwaliteit begrijpend lezen

vlot lezen ↗

Toelichting: na 8 jaar is vlot lezen belangrijk voor het verwerven van de schoolse woordenschat

Toename in vaardigheid bij technisch lezen (Krom & Kamphuis, 2001, 43)

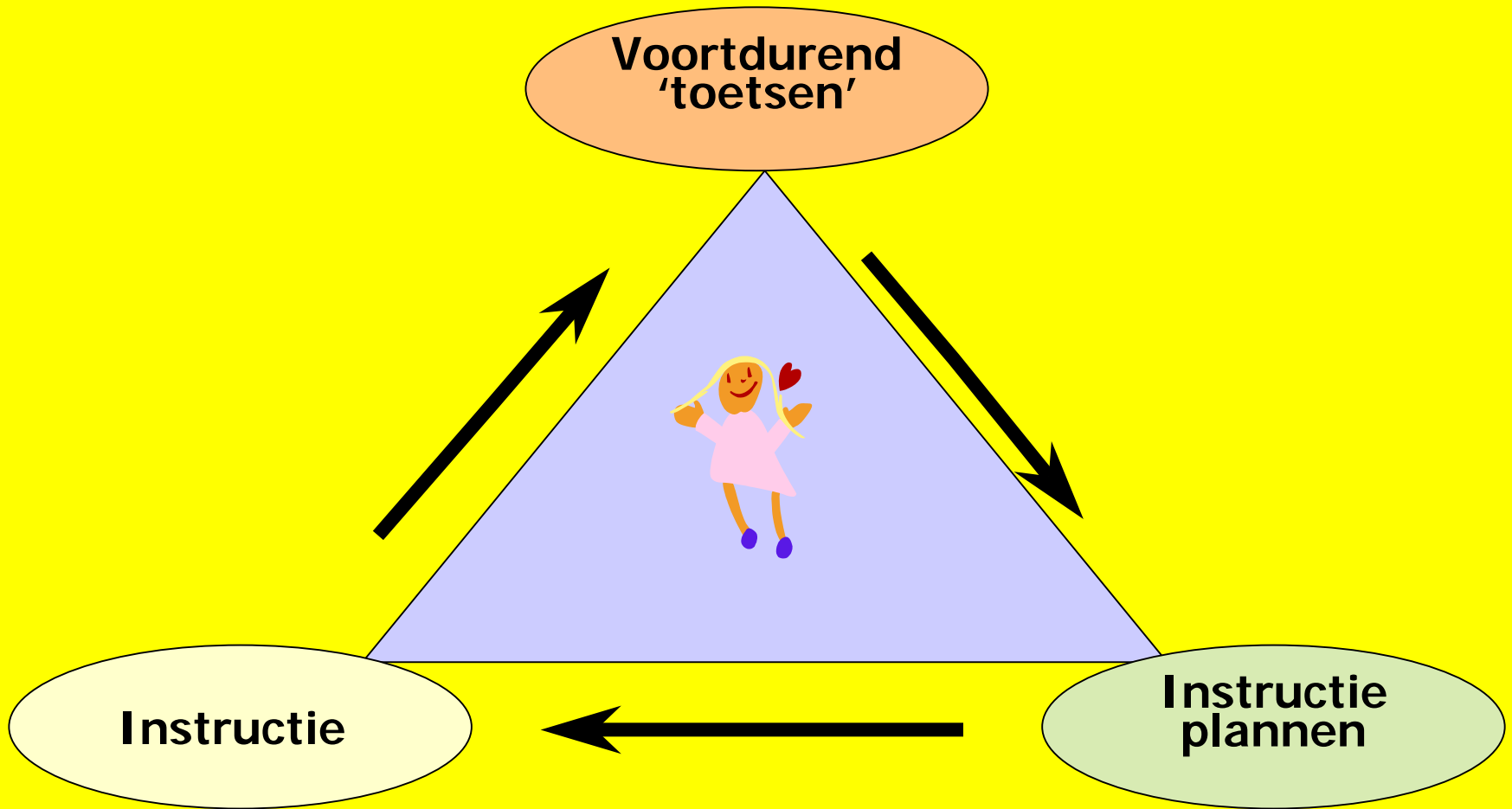
1. Wat zou u doen als u de mogelijkheid krijgt om de leesresultaten te verbeteren? (3 zaken!)

- meer de leerkrachten scholen, waardoor hun taal-/leesdeskundigheid toeneemt
- ouders bij het leesonderwijs van hun kinderen betrekken
- nieuwe methoden aanschaffen
- de computer inzetten
- per week meer tijd aan lezen besteden
- meer ondersteuning inhuren
- de klassen kleiner maken
- zorgen voor een taalcoördinator
- meer samenwerken met voorschoolse instanties
- als schoolleiding meer tijd aan taal/lezen besteden
- de toetsresultaten terugkoppelen naar de instructie van de leerkracht
- invoeren Protocol Leesproblemen en dyslexie
- Anders:

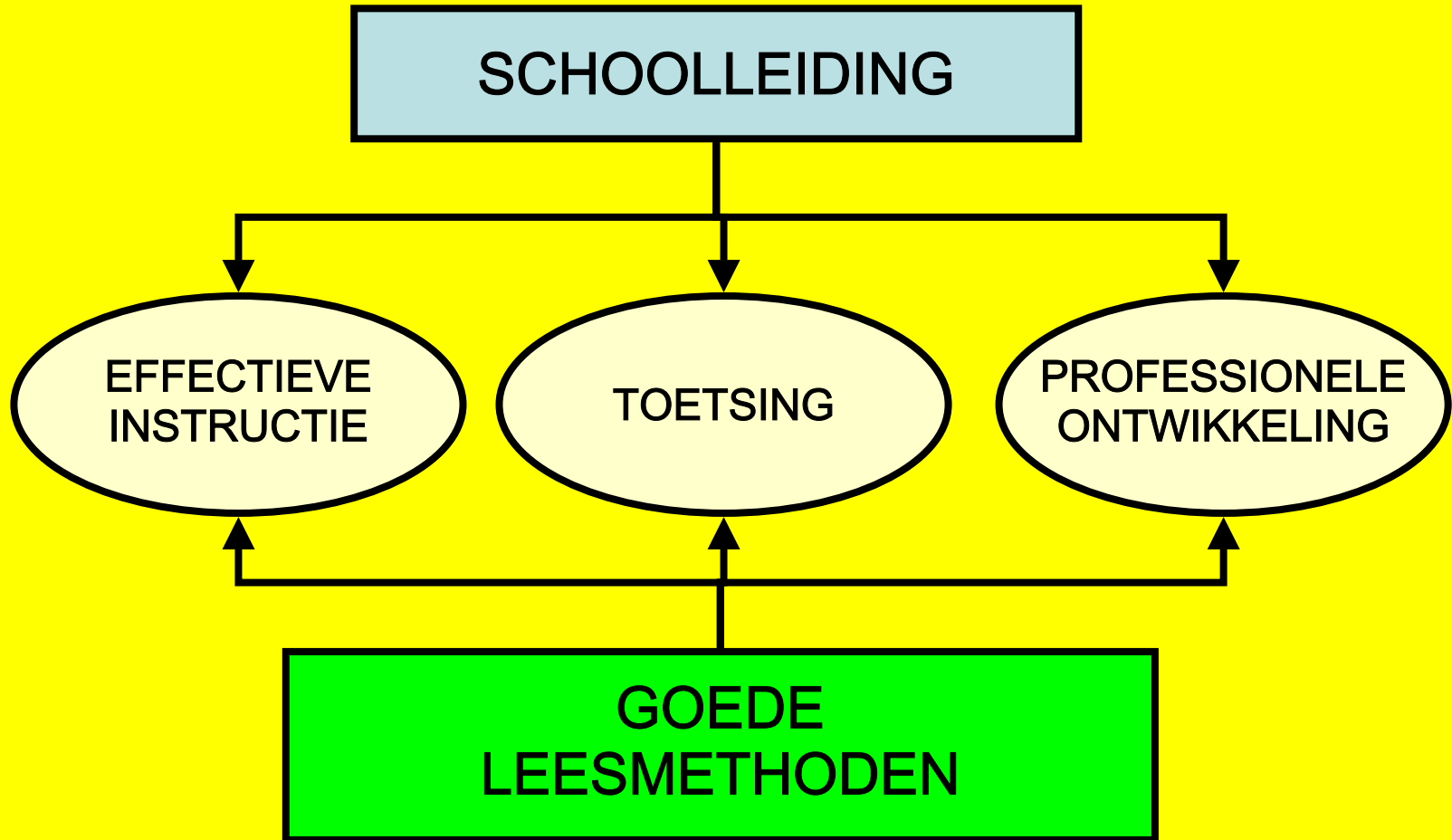
Voor de leesresultaten zijn belangrijk

1. Leesprofessionaliteit van de leerkracht
2. Onderwijskundig leiderschap schoolleiding m.b.t. taal/lezen
3. Voldoende ingeroosterde tijd
4. Goede methoden (evidence-based)
5. Monitoring

Monitoring leesontwikkeling

Effectief leesbeleid

2. Hoeveel ingeroosterde tijd per week besteedt uw school aan taal/lezen?

- in groep 1 en 2:: uur
- aan het leren lezen in groep 3: uur
- aan voortgezet technisch lezen in groep 4 en 5:
.....: uur
- woordenschat (groep 1 – 8): uur
- begrijpend lezen (groep 4 -8): uur
- taalmethode, waaronder spelling (groep 4 – 8)
.....: uur

En:

- hoeveel extra-tijd krijgen zwakke lezers per week
.....: uur
- Is de tijdsinvestering voor leren lezen en voortgezet technisch lezen voldoende?

Onderzoek en tijd

Hoeveel tijd?

- Groep 1 en 2: 5 uur
- Groep 3: minimaal 400 minuten
- Groep 4 en 5: 180 minuten voortgezet technisch lezen
- Risicokinderen: één uur extra per week (kleine groep: verlengde instructie)

3. Bij de schakelklassen is de onderbouw sterk vertegenwoordigd?

Betekent dit dat:

- er op het einde van groep 2 geen kleuterschoolverlenging meer plaatsvindt?
- er in groep 1 en 2 aan een goede leesstart van de kinderen wordt gewerkt, waardoor vrijwel alle kinderen in groep 3 beter en makkelijker leren lezen? Wat wordt daaraan specifiek gedaan?
- er in groep 3 beter met de verschillen tussen kinderen tijdens het leren lezen wordt omgegaan, waardoor 95% van de kinderen op het einde van groep 3 minimaal AVI-2 leest?

CRUCIAAL: EEN GOEDE LEESSTART!

Goede leesstart =

*mondelinge taal/woordenschat x
geletterde ervaringen x
fonologische processen*

CONTEXT:

**SOCIAAL-EMOTIONELE
ONDERSTEUNING**

Rol mondelinge taal bij lezen

Mondelinge taal

Fonologische gevoeligheid

Leren lezen

Begrijpend lezen

4. Naast de aanwezigheid van een schakelklas, is kwalitatief, effectief leesonderwijs cruciaal voor de leerlingen.

- Hoe zorgt u dat uw kwalitatief, effectief leesonderwijs biedt? Wat zijn de belangrijkste speerpunten van uw school op dat gebied?
- Is de kwaliteit van uw taal/leesaanbod van die orde dat u effectief taal/leesonderwijs kunt bieden?
- Zijn er ook problemen waarmee u bij het realiseren van effectief taal/leesonderwijs te maken hebt?

Dimensies effectief leesonderwijs

Leesinhoudelijke dimensie

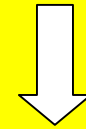
- Goede leesstart:
 - mondelinge taal
 - fonemisch bewustzijn
 - letterkennis
- (Vlot) leren lezen
- Woordenschat
- Leesstrategieën

Dimensie effectief onderwijs

- Doelen
- Kwaliteit curricula
- Tijd
- Convergente differentiatie
- Instructie
- Vroegtijdig signaleren en reageren
- Monitoring

Spraak-/taalontwikkeling
Fonemisch bewustzijn
Letterkennis
Letter-/klankkoppeling
Vlot lezen (automatisering)

Het nauwkeurig en
vlot decoderen
van woorden

Woordenschat
Begrijpend leesstrategieën

Betekenis verlenen
aan woorden

Veel voorkomende instructieproblemen

- Geen doelgericht onderwijs of te lage doelen
- Hiaten in het leesaanbod
- Slechte methode (geen goede leestheorie; mythen, etc.)
- Methode niet volledig behandelen
- Onvoldoende of geen goede instructie
- Onvoldoende tijd voor lezen
- Onvoldoende tijd voor zwakke lezers
- Verkeerde kijk op zwakke lezers
- Onvoldoende leesdeskundigheid leerkracht
- Onvoldoende aandacht schoolleiding voor taal/lezen
- Onvoldoende aandacht automatisering
- Individuele leerlijnen/slechte differentiatie
- Orthotheekprogramma's

Tot slot

Is dit alles realistisch?

Resultaten van een aantal leerkrachtgestuurde projecten

Het gaat dan om:

- ✓ BOV-project
- ✓ LISBO-/VLOTproject

Leesgegevens uit het BOV-project (na drie jaar)

De 30 BOV-scholen haalden:

- **eind groep 3** een gemiddeld AVI-niveau van **3.11**;
- **eind groep 4** was het gemiddelde AVI-niveau **6.36**.

Onderzoek van de Universiteit van Utrecht liet verder zien, dat:

- eind groep 3 **4,7%** van de kinderen en
- eind groep 4 **7,9%** van de kinderen het gestelde minimumdoel niet hadden gehaald, terwijl aan het begin van groep 3 **21.6%** van de kinderen een potentiële risicolezer was.

Effectiviteit LISBO- en VLOTscholen (na één jaar!)

▣ LISBO

Algemeen:

193 ll'n: 2.42

Leesweg Plus:

101 ll'n: 2.51

Estafette:

28 ll'n: 2.54

RALFI:

64 ll'n: 2.23

Stagnerende lezers:

6%

▣ VLOT

Algemeen:

265 ll'n: 2.83

Leesweg Plus:

132 ll'n: 3.12

Estafette:

80 ll'n: 2,52

RALFI:

53 ll'n: 1,71

Stagnerende lezers:

12,7%

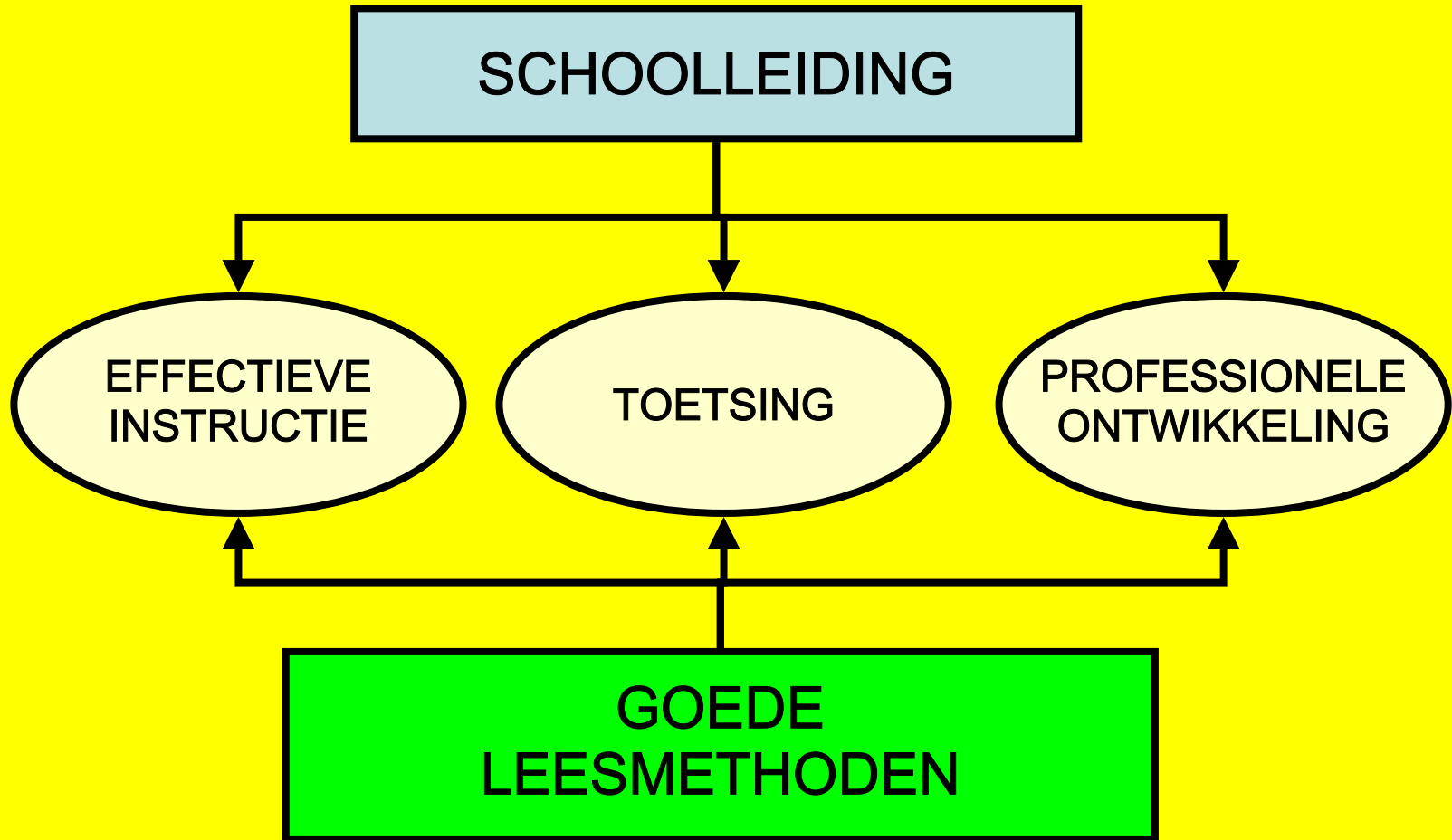
EFFECTIVITEIT DRIE JAAR LISBO

Onderzoek Universiteit van Utrecht (mei 2006):

70% van de LISBO-leerlingen heeft AVI-9 gehaald.

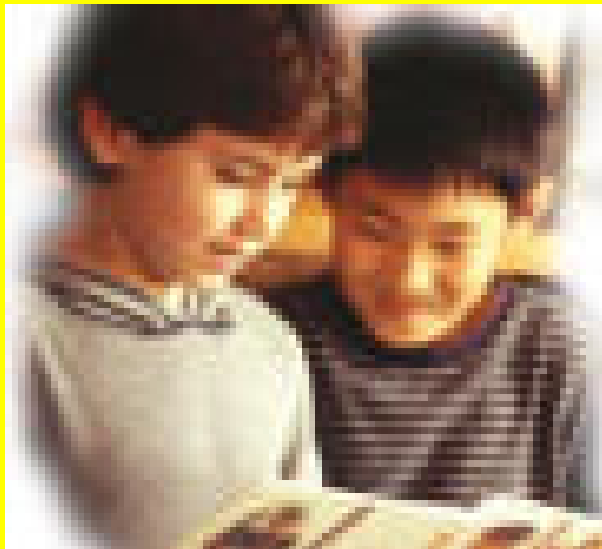
Indien de BOV- en
LISBO-scholen bijna
alle kinderen leerden
lezen.....Waarom
kunnen andere
scholen dat niet?

Effectief leesbeleid

Goede, zelfstandige, vlotte lezers!

Dank u wel